

N:o 1.

Af herr af Burén, om ändring af Riksdagsordningen i syfte att riksdagsmannaval å landsbygden och i valkretsar, bestående af flere städer, må förrättas endast medelst elektor, m. m.

Riksdag efter riksdag hafva förslag framkommit att ändra vår riksdagsordning i syfte att förebygga de många missförhållanden, som uppkommit genom minoritetsval, röstkassering och öfverklagade val, särskildt vid riksdagsmannavalen till Andra Kammaren, och i synnerhet vid de val till Andra Kammaren, som före och efter riksdagsupplösningen år 1887 egde rum.

Redan vid 1885 års riksdag väcktes förslag af herr P. J. Petersson i Eksebo om ändring af 17 § riksdagsordningen, hvilket förslag med någon ändring förnyades vid januaririksdagen 1887 uti hans motion n:o 184, hvori bland annat framhölls att vid 1884 års val till Andra Kammaren antalet riksdagsmän, som blifvit utsedde af en minoritet, utgjorde 49 af 214, deraf vid omedelbara val på landet icke mindre än 30 af 86. Motionen hann ej behandlas till följd af riksdagsupplösningen, hvarför den återkom vid den s. k. majrikdagen under n:o 68, då motionären anför att »af de nyligen afslutade valen till Riksdagens Andra Kammare styrkes jag ännu mera i den öfvertygelsen att något måste göras för afhjelpande af de brister i föreskrifterna om valsättet, som i gällande riksdagsordning förefinnas, ty icke kan det vara rätt att en person, som vid valet erhållit endast ett fåtal röster — ja, en enda röst — därför att de röster, som till ganska stort antal blifvit afgifna på

andra personer, af en eller annan orsak måst kasseras, skall vara behörig att representera en valkrets, då valmännen tydligen visat, att det varit helt andra personer, hvilka haft deras högsta förtroende». (Vid samma riksdag väckte herr E. Hammarlund sin motion, n:o 52, att »om minst halfva antalet af de afgifna rösterna varder kasseradt, nytt val skall anställas» och anför i motiveringen »att en bestämmelse i nu angifna riktning är af behovet påkallad, ligger i öppen dag. Vår riksdagsordning gifver nemligen i närvarande stund herrar valförrättare snart sagdt otaliga anledningar, att, om de så finna lämpligt, omintetgöra valmännens tydliga afsigt.»

Den märkligaste af de motioner som afgifvits för att åstadkomma rättelse i angifna syfte torde vara herr von Ehrenheims motion n:o 40 i Första Kammaren om tillägg till 25 § riksdagsordningen. Jag tager mig friheten att i dess helhet här införa motiveringen af denna motion: »Under den tid af mer än 20 år, som den närvarande riksdagsordningen varit gällande, hafva åtskilliga förhållanden uppkommit vid tillämpningen, som äro stridande mot riksdagsordningens syfte, likasom äfven mot de allmänna grunderna för det representativa systemet. I hvad mån en annan tillämpning än den, som egt rum, kunnat i vissa fall hafva stöd i riksdagsordningen är här icke stället att framhålla; statsmakterna ega icke rättighet att i fråga om grundlag afgifva bindande lagförklaring, men de hafva så mycket mera skyldighet att genom lagförändring rätta hvad som kunnat gifva anledning till praktiska svårigheter. Riksdagsordningens syfte, likasom syftet i alla vallagar, som icke innehålla särskilda, i så fall noga afvägda bestämmelser om s. k. minoritetsval, är, att majoriteten inom valcorporationen, representerad af dem, som infinna sig vid valet, skall bestämma om valets utgång. Genom fel dels af de väljande vid sjelfva valet, dels af dem, som i följd af offentligt uppdrag haft att med valet taga befattning, har det emellertid i flera fall inträffat att minoriteten och icke majoriteten blifvit bestämmande. I förra fallet är det visserligen de väljande sjelfva, som äro orsaken till utgången, men felet kan ofta vara ganska ursäktligt, och en stor del af de väljande lära icke personligen vara i tillfälle att tillförlitligt undersöka alla de omständigheter, hvarpå valbarhet beror. I alla fall kan det icke ligga i det allmännas intresse, att sådana fel, om de förekomma i större utsträckning, skola utöfva inflytande på representationens sammansättning. Ännu mindre rimligt synes det vara att personer, som i sjelfva riksdagsordningen förordnats att ombesörja valen, genom fel och försummelser skola kunna beröfva

hela kommuner deras inflytande på valet, att t. ex. försummelse att kungöra valet eller att insända ordentligt valprotokoll, äfven om utgången derigenom förändras eller kunnat förändras, icke skall föranleda rättelse, utan på sin höjd kunna framkalla en ofruktbar ansvarspåföljd. Åtskilliga utvägar att motverka ofvan anmärkta olägenheter torde väl kunna utfinnas, men det enklaste och verksammaste, likasom äfven med hufvudgrunderna för hvarje representativt system mest öfverensstämmande, synes vara att i anmärkta fall föreskrifva, att nytt val skall ega rum och således återföra frågan till valkorporationen, hvars uppfattning det onekligen är riksdagsordningens mening att göra gällande. Har felet blifvit begånget af de väljande sjelfva, torde det emellertid icke böra få rättas genom nytt val i annan händelse än att det blifvit begånget i så stor utsträckning att majoriteten af de i valet deltagande derigenom beröfvats inflytande på valets utgång. Till betryggande af valkorporationens rätt och för att förvissa sig om att representationen är ett uttryck af deras mening, synes det äfven böra föreskrifvas att myndigheterna i anledning af anförda besvär öfver val icke skola ega rätt vidtaga annan åtgärd än att fastställa valet eller förordna nytt val. Man kan väl förstå den uppfattning, som hittills i saknad af bestämda föreskrifter gjort sig gällande, eller att myndigheterna vid pröfning af anförda besvär skola återställa rättstillståndet, sådant det vid valförrättningen bort uppehållas, men när det gäller ett folks representation, måste man afvika från denna uppfattning. Lika så lyckligt som det är, att enligt riksdagsordningen klagan öfver valen skall ega rum hos myndigheterna, lika olämpligt är det att myndigheterna tillsätta riksdagsman. Uppdraget är till sin natur ett af medborgare gifvet förtroende, och saknaden af majoritetens förtroende kan icke ersättas genom myndigheternas formelt rigtiga tillämpning af lagbud, gifna för att förekomma obehöriga val. Hvad som må vara formelt rätt är ej heller alltid ostridigt, och yppa sig olika meningar derom bland de dömande, måste det förefalla ännu mera oegentligt att riksdagsmannen framgår icke ur ett val, utan ur en votering».

Vidare torde böra erinras om herr E. Beckmans motion n:o 2, vid den s. k. majriksdagen, herr G. E. Beskows motion n:o 54 och herr E. V. Carlssons motion n:o 7 vid 1888 års riksdag, alla i Andra Kammaren.

Herr Beckman anför: »De besvär», som anförts öfver ett betydande antal val, likasom ock pressens redogörelse för tillvägagåendet inom vissa orter vid valens anställande, gifva otvetydigt vid handen, att äfven i fråga

om de viktigaste förhållanden, såsom valsätt, valbarhet, valprotokolls förande, valedels giltighet m. m. alltjemt råder ett i hög grad betänkligt osäkerhetstillstånd».

Herr Beskow åberopar de många olagligheter och oförligheter som förekommo vid valen till Riksdagens Andra Kammare våren 1887 »och hvilka skulle efterföljts af vida större olägenheter vid senast företagna riksdagsmannaval».

Herr Carlsson å sin sida anför, bland annat, att »genom valförrättares okunnighet eller försummelse hafva icke blott enskilde medborgare blifvit förvägrade utöfningen af sina politiska rättigheter utan till och med hela kommuners tydligt uttalade önskningsar blifvit lemnade utan allt afseende».

Samtliga dessa motionärer föreslå utarbetandet af en särskild vallag.

Slutligen kommer herr G. E. Beskows motion n:o 55 vid 1889 års riksdag, som närmast sluter sig till herr von Ehrenheims under n:o 18 då förnyade motion.

Konstitutionsutskottet har afstyrkt alla till detta utskott remitterade motioner, och Andra Kammarens tillfälliga utskott n:o 3 har med anledning af herr Beckmans motion, som till detta utskott remitterades, föreslagit en skrifvelse till Kongl. Maj:t med anhållan, »det Kongl. Maj:t täcktes låta utarbeta och för Riksdagen framlägga förslag till stadganden, afseende att fullständiga nu gällande bestämmelser om val till riksdagsman och dermed sammanhängande ämnen». Riksdagen har afslagit samtliga förslag.

Konstitutionsutskottet håller före: »att riksdagsmannavalen måtte blifva ett sant uttryck af majoritetens åsigter, vunnes ej genom de framställda förslagen. Det vore nemligen icke säkert att ogillade valedlar afgifvits på samma person eller att valet utan sådant ogillande af röstsedlar inneburit ett uttryck af majoritetens åsigter.» För omval vid minoritetsval hyser utskottet stora betänkligheter, då utskottet anser det vara »ett betydande ondt i följd af den tidsutdrägt och den oro i sinnena dessa medföra.» Och om den föreslagna vallagen yttrar sig Andra Kammarens tillfälliga utskott att »bot för de öfverklagade olägenheterna är att söka icke i en allmän kodification af gällande bestämmelser om val, utan först och förnämligast i en tydligare och fullständigare affattning af hit hörande grundlagsstadganden».

Konstitutionsutskottet anför, »att riksdagsordningens nuvarande föreskrifter äro att föredraga framför nya omständligare stadganden, som antagligtvis vid tillämpningen skulle komma att i sin ordning tolkas på olika sätt och framkalla olägenheter måhända större än de som nu före-

finnas». A andra sidan kan emellertid utskottet icke förneka att förslagen »i många afseenden äro beaktansvärda, enär det understundom inträffat, att fel och försummelse af dem, som på grund af kommunalt uppdrag haft befattning med riksdagsmannaval, inverkat på valens utgång, så att majoriteten icke blifvit bestämmande, men att svårigheten att finna det nödiga botemedlet är mycket stor, i synnerhet som här närmast blifver fråga om kommunalstämmas ordförande, som ej har någon tjänst utan ett förtroendeuppdrag».

Så vidt jag kan finna, är den åsigten allmän såväl hos Riksdag, utskott, motionärer och reservanter att något bör göras dels för att förebygga det orimliga deruti, att riksdagsman kan ingå på ett fåtal röster, dels för att förekomma kassering af röster i massa och slutligen för att de många anledningarne till klagomålen måtte bortfalla, men *hvad som skall göras*, derom äro meningarne mycket olika. Af alla dessa förslag, betänkanden och öfverläggningar har man icke kunnat komma till något afgörande. Det gäller därför att föreslå ett annat sätt att lösa denna magtpåliggande fråga, och som jag nu vågar framställa.

Våra riksdagsmannaval grunda sig såsom känt är på de i grundlagen föreskrifna valsätten. Undersöker jag dessa valsätt för Riksdagens Andra Kammare med afseende på de minoritetsval som egt rum, det antal röster som vid valen blifvit kasserade, och öfverklagade val, hvarvid alla dessa missförhållanden förekommit, så finner jag af Sveriges officiella valstatistik angående minoritetsval att vid omedelbara val på landet

år 1872 af	60	val 26	val voro	minoritetsval	
» 1875 »	67	» 32	»	»	
» 1878 »	73	» 36	»	»	
» 1881 »	78	» 30	»	»	
» 1884 »	86	» 30	»	»	
» 1887 »	92	» 8	»	»	förra valet
» 1887 »	104	» 20	»	»	senare valet;

hvaremot vid medelbara val på landet

år 1872 af	78	val 15	val voro	minoritetsval	
» 1875 »	71	» 9	»	»	
» 1878 »	67	» 11	»	»	
» 1881 »	64	» 9	»	»	
» 1884 »	59	» 8	»	»	
» 1887 »	54	» 1	»	»	förra valet
» 1887 »	42	» 1	»	»	senare valet.

Då vid det omedelbara valsättet i städerna, såväl de som hvardera välja en eller flera riksdagsmän som i valkretsen af flera städer, det relativa antalet röster som tillkommit den valde i valstatistiken äro sammanlagne för åren 1872, 75, 77, 81, 84, och då mitt förslag icke gäller de städer som hvardera välja en eller flera riksdagsmän, af skäl som jag härnadan skall anföra, torde det vara tillräckligt att från valstatistiken omnämna att vid omedelbara val i valkretsar af flere städer,

år 1887, båda valen, af 40 val 2 voro minoritetsval
och att vid medelbara val i valkretsar af flere städer,

år 1887, båda valen, af 10 val intet minoritetsval.

Angående 1887 års förra val säger statistiska centralbyrån: »Jemför man dessa siffror kan man icke undgå att finna, att den majoritet af röster, som tillfallit de valde, vid intet föregående tillfälle varit så stor som vid 1887 års tidigare val, och detta så väl i fråga om landsbygd som städer, om omedelbara som medelbara val. Att utaf det förhållandet, att den valde med få undantag erhållit öfver hälften af de afgifna rösterna, vilja sluta dertill, att vid valen inga mera betydande valstrider blifvit utkämpade, vore emellertid för tidigt. När, såsom vid det nu afhandlade valet för första gången sedan det nya statsskickets införande varit fallit, tvenne partier stå skarpt emot hvarandra, hvilka nästan odeladt ådraga sig valmännens uppmärksamhet, plägar just motsatsen inträffa. Motkandidaterna blifva färre och derigenom sannolikheten för den segrande att uppnå absolut majoritet större, emedan de olika partiernas ansträngningar för att valet måtte få en för dem lyckosam utgång samtidigt ökas.»

Om dessa uppgifter för senare valet år 1887 säger centralbyrån: »Betydelsen af dessa uppgifter blifver dock först rätt fattbar genom jemförelse med motsvarande procenttal för föregående val. Anställer man en sådan jemförelse, framgår af denna, att äfven vid nu ifrågavarande val sammanhållningen emellan de röstande af olika åsigter varit ganska betydande och, om också långt ifrån så stor som vid årets föregående val, dock större än vid något annat allmänt val.»

Vid landsbygdens omedelbara val förra valet 1887 erhöilo 84 riksdagsmän af 92 absolut majoritet och vid senare valet 84 riksdagsmän af 104; vid de medelbara valen uppnådde vid förra valet 53 af 54 och senare valet 41 af 42 riksdagsmän absolut majoritet.

Om de förra medelbara valen heter det: »Att döma af nu anförda siffror för de medelbara valens utfall, skulle sålunda vid dem minoriteten varit ringa, ofta alldeles ingen», och om de senare medelbara valen 1887:

Talen för de röster som vid detta sistnämnda val föllo på tredje person äro deremot lika låga som vanligt.

Går jag nu till frågan om antalet *kasserade röster*, så finner jag, att vid omedelbara val på landet utgjorde dessa

år 1872,	552 st.	och	2,8 %	af	afgifna röster	
» 1875,	430	»	»	1,8	»	»
» 1878,	919	»	»	3,5	»	»
» 1881,	1256	»	»	3,7	»	»
» 1884,	1185	»	»	2,9	»	»
» 1887,	3982	»	»	5,4	»	» förra valet
» 1887,	1669	»	»	2,8	»	» sednare valet;

hvaremot för medelbara val å landet vid förra valet år 1887 af 1728 afgifna röster endast 9 kasserades eller 0,5 % utaf afgifna och för det senare medelbara valet å landet år 1887 heter det: »Talen för de röster, som då kasserades äro lika låga *som vanligt*», som gifver vid handen att någon nämnvärd kassering af röster vid föregående medelbara val ej egt rum, hvarom mig tillgängliga officiella uppgifter likväl icke lemna någon upplysning.

Vid fyllnadsvälen till Andra Kammaren åren 1885—1887, som utgjorde 24, hvaraf 16 omedelbara, och 8 medelbara, och hvilka angå så väl landsbygd som städer, förekommo vid de omedelbara välen 61 kasserade röster, men vid de 8 medelbara välen ingen enda kasserad valsedel. Om dessa fyllnadsväl skrifer statistiska centralbyrån: »Deltagandet i de fyllnadsväl som egt rum under riksdagsperioden 1885—1887 har varit ganska lifligt, åtminstone om hithörande siffror jemföras med motsvarande för nyvälen till samma period. I 9 af de 16 val å landsbygden, för hvilka uppgifter föreligga och i 5 af de 8 välen i städerna var deltagandet lifvigare vid fyllnadsvalet än vid nyvalet.» Då mitt förslag icke afser de städer, som hvardera välja en eller flera riksdagsmän, torde de uppgifter, som härom föreligga, kunna förbigås.

Med afseende på *öfverklagade val* har jag funnit det allra tydligaste bevis på hvilket valsätt som är att föredraga, då jag jemför dessa val de båda kamrarne emellan. Statistiska centralbyrån upplyser derom, att då antalet öfverklagade val till Andra Kammaren under valåren 1872, 75, 78, 81, 84, 87 förra valet och 87 senare valet utgjorde 190, af 60 val till Första Kammaren, som under 1885, 86 och 87 förrättats, intet af dessa val, som förrättats af landstingsmän utsedde af elektorerna, öfverkla-

gats, och som bättre än något annat ådagalägger på hvilken stark och hållfast grund, valsättet till Första Kammaren hvilat.

Men det är med afseende på dessa öfverklagade förhållanden icke allenast de medelbara valens företråde framför de omedelbara, som jag velat framhålla och bevisa, utan äfven den oreda, som spörjes deraf att för landsbygden och i valkretsar af flere städer det i grundlagen är tillåtet att välja mellan dessa tvänne valsätt.

Statistiska centralbyrån yttrar härom: »Genom domsagors reglering eller folkmängdens tillväxt har ej sällan inträffat, att trakter som ett föregående år valde omedelbart, ett senare år kommit att välja medelbart. Dessa omständigheter hafva nemligen föranledt bildandet af nya valkretsar och i dessa måste enligt riksdagsordningen medelbart valsätt användas, så vida ej annat på grundlagsenligt sätt beslutas. Särskilt då en domsaga på grund af folkmängdens tillväxt blifvit delad i tvenne valkretsar eller på grund af folkmängdens aftagande upphört att på sådant sätt vara fördelad, möta emellertid stora svårigheter att få ett beslut fattadt så tidigt, att det omedelbara valsättet kan användas redan vid det första val, som inom den nya valkretsen företages. På grund häraf kommo Lifgedingets domsagas båda valkretsar och Fryksdals domsagas valkrets att välja medelbart vid 1887 års senare val, medan den förra domsagan, då den bildade en valkrets, hade valt omedelbart, under det att de två kretsar, i hvilka Fryksdals domsaga förut var delad, hade använt olika valsätt. Af samma skäl, som förut i fråga om landsbygdens valkretsar blifvit anförda, ökades i följd af den år 1886 skedda regleringen af städernas valkretsar antalet till 3 vid 1878 års val, men redan vid 1881 års val hade dessa förändrat sitt valsätt, så att samtliga städer då för första gången valde omedelbart. I följd af 1886 års reglering tillskapades 11 nya valkretsar inom den grupp af dessa som utgöres af mer än en stad. Då före den ordinarie tiden de allmänna valen den 4 mars 1887 påbjödos, hade blott två af dessa, eller kretsarne Uddevalla m. fl. städer samt Hernösand m. fl. städer beslutit antagandet af det omedelbara valsättet så tidigt, att det af dem kunde användas vid nämnda val och måste således alla de återstående 9 kretsarne, eller Södertelje m. fl. städer, Nyköping m. fl. städer, Eskilstuna—Strengnäs, Wexjö-Oskarshamn, Eksjö-Wimmerby-Westervik, Wisby-Borgholm, Wenersborg m. fl. städer, Östersund-Hudiksvall samt Luleå m. fl. städer, välja medelst elektor.» Ännu oredigare är då, såsom har skett, inom samma valkrets en kommun valt medelbart och en annan omedelbart. Af dessa utdrag från valstatistiken är alldeles uppenbart,

hvilket valsätt som är att föredraga. Icke förekomma några nämnvärda orimligheter, oeffterrättligheter, oegentligheter och oformligheter vid valen medelst elektorer till Andra Kammaren, ännu mindre vid landstingsmannavalen, utan hufvudsakligen å landsbygden och i valkretsar af flere städer vid användandet af det omedelbara valsättet, der man eger rättighet enligt grundlagen att välja mellan de båda valsätten. Vill man således få bort grunden och orsaken till oredan och alla de missförhållanden, som egt rum vid minoritetsval, vid röstkassering och öfverklagade val, och som gifvit anledning till ofvannämnda motioner, så måste man borttaga denna rätt att välja emellan tvenne valsätt och, der den nu i grundlagen är tillåten, förändra valsättet från omedelbart till medelbart. Endast ett sätt är föreskrifvet att välja riksdagsman till Första Kammaren, endast ett sätt finnes att välja i städer, som hvardera utse en eller flera riksdagsmän, och jag kan ej förstå att det skall behövas mera än ett sätt att välja riksdagsman till Andra Kammaren äfven på landet och i valkretsar af flere städer.

Å andra sidan kan jag ej finna annat än att till elektorer alltid väljas kommunernas mest insigtfulle och betrodde män, hvilket måste ingifva större trygghet och säkerhet än då alla röstberättigade i hvar sin kommun kunna deltaga i valen. Jag tror att alla röstberättigades politiska rättigheter lika bra, om ej bättre bevaras, när de inom sina respektive kommuner indirekt deltaga i valet med att utse elektorer, som de känna, än då de, för att ej bortkasta sina röster, välja direkt på en riksdagsman, som de fleste aldrig sett, ej heller veta af annat än hörsagor, hurudan han är.

Jag vet att häremot kommer att invändas, hvad konstitutionsutskottet så vackert anför vid 1885 års riksdag med anledning af herr P. J. Peterssons i Eksebo ofvannämnda motion att »i den mån, kännedom om och intresse för allmänna angelägenheter mer och mer spridas bland alla samhällsklasser, i den mån alltså den röstande med klarare blick för och sjelfständigare uppfattning af statens kraf lägger sin röstsedel i valurnan, skall det åsyftade ändamålet utan lagstiftningens hjälp falla af sig sjelft, såsom en mogen frukt af folkets politiska uppfostran».

Ja, så kunde det vara; men huru gestaltar det sig? Folkets politiska uppfostran bibringas dess värre i nio fall af tio af en dålig tidningspress, som icke aktar för rof att använda alla medel för att befordra det upplösningsarbete, som pågår inom familj, stat och kyrka; och hvar till skall en sådan politisk uppfostran leda? Det är af vigt att akta på

tidens tecken, innan det blir för sent. Man har i en tidning kallat ett förslag att i en valkrets återgå till medelbara val för politiskt självmord och menas dermed, att den dåliga pressen härigenom skulle mista sin betydelse af att vara politisk uppfostrare, skulle jag sannerligen icke beklaga ett sådant själftaget mord. En öfvergång från elektorsvalen till det omedelbara valsättet har alltid af den liberala pressen helsats såsom en »seger för friheten», såsom ett framåtskridande, under det samma press ej haft starka ord nog för att beklaga allt valtrassel, som just på grund af det omedelbara valsättet egt rum. Hvilken motsägelse ligger icke häruti?

Jag vet att förändringen har den starka magt som heter opinionen emot sig. En hvar har fått hos sig inprentad den föreställning, att återgång till medelbara val är detsamma som tillbakagång. En återgång i den meningen, att när man kommit på villospår man vänder om för att åter komma in i det rätta hjulspåret, är icke att beklaga, fastmer är deraf att vänta en lugn, säker och trygg utveckling. På många ställen har man tröttnat vid den »frihet», som det omedelbara valsättet skänker, och allt det trassel som vid detsamma egt rum, och som ofvan är framhållet, och vill återvända till det mera betryggande elektorssystemet, men opinionen och skriken i pressen hafva hittills beklagligen förhindrat alla förslag, som i detta syfte framkommit. Att riksdagsmannavalens förrättande genom elektorer icke behöfver utgöra något bevis på »politisk omyndighet», torde man väl finna deraf att landstingsmannaval och val till kyrkomöte ske på samma sätt, och att många samhällen, som ega att genom allmänt personligt deltagande afgöra sina kommunala angelägenheter, ofta finna med klokhets förenlighet att afstå sin beslutanderätt åt utsedde förtroendemän. Man tror nemligen, att till och med i de kommunala frågorna, som dock ligga närmare hvars och ens egen erfarenhet och kunskap, klokare beslut fattas af ett fåtal förtroendemän än genom allas direkta deltagande i behandlingen. På *det* området anses ju elektorsinstitutionen till och med vara ett framsteg. Så olika kan det vara. Det beror endast på i hvilken rigtning den tillfälliga opinionen går.

Rörande sättet för förrättandet af riksdagsmannavalen till Andra Kammarken föreskrifver vår nuvarande riksdagsordning i § 16 följande: »Valen förrättas, för landet, inför domhufvanden medelst elektorer, som utses inför kommunalstämmans ordförande. För hvarje kommun väljes en elektor och derutöfver, efter folkmängden, en för hvarje fullt tal af ett tusen.

»I de valkretsar, som bestå af två eller flera städer, utses inför magistraten en elektor för hvarje stad och derutöfver, efter folkmängden, en för hvarje fullt tal af femhundra. Desse elektorer sammanträda till riksdagsmannaval inför magistraten i den stad inom valkretsen, som största folkmängden eger.

»Kommuner, som hafva att gemensamt välja riksdagsman, ega dock begagna det omedelbara valsättet, derest flertalet af de röstberättigade så besluta. Då förslag härom af de röstberättigade i en kommun väckes medelst beslut, fattadt inför kommunalstämmans ordförande eller magistrat, varder sådant meddeladt konungens befallningshafvande, som från öfriga till valkretsen hörande kommuner inforrdar de röstberättigades röster och utfärdar kungörelse om utgången, eftersom de flesta afgifna rösterna varit för bifall eller afslag. I sistnämnda fall kan frågan icke förr, än en tid af fem år derefter förflutit, å nyo upptagas. Beslutas åter förändringen, träder den i kraft vid det val, som näst efter en månad från kungörelsens utfärdande inträffar, och gäller för en tid af minst fem år, hvarefter beslut om dess upphörande kan på lika sätt som om dess införande fattas. Vid de omedelbara valen afgifvas rösterna, särskildt för hvarje kommun, inför kommunalstämmas ordförande eller magistrat, och skola för rösternas sammanräknande och fullmagts utfärdande åt den, som de flesta rösterna erhållit, valprotokollen insändas, för kommunerna å landet till domhafvanden och för städerna till magistraten i den stad, som största folkmängden eger.

»I stad, som har att ensam sända en eller flere riksdagsmän, för rättas valen omedelbart inför magistraten; och må, der flere riksdagsmän skola utses, staden, på sätt om val för stadsfullmäktige är stadgadt, kunna indelas i valkretsar. I stad, der magistrat ej finnes, skall den för sådan stad särskildt tillsatta styrelse eller dess ordförande taga den befattning med riksdagsmannaval, som enligt denna § samt §§ 18, 20 och 22 tillhör magistrat eller dess ordförande.»

Vid representationsförändringens införande och riksdagsordningens affattande var således meningen tydligtvis den, att för landsbygden skulle medelbara val (genom elektorer) vara regel. I mom. 3 af den ofvan citerade § 16 om valsättet, förekommer *endast såsom ett medgifvande* bestämmelsen om omedelbara val. Det heter »att kommuner, som hafva att gemensamt välja riksdagsman, ega dock begagna det omedelbara valsättet etc.»

Riksdagsordningens skapare, dåvarande justitiestatsministern Louis de Geer, hyste emellertid för sin del ingen tvekan att tillerkänna före-

trädet åt detta valsätt». Han ansåg bland annat att »det skulle vara lättare att åstadkomma *en otillbörlig inverkan* på ett fåtal elektorér än på en hel menighet o. s. v.» Deremot medgaf han å andra sidan att »i ett glest befolkadt land äro likväl de omedelbara valen i verkställigheten förenade med svårigheter», och i sådant fall kunde omedelbara val vara fördelaktigare, enär »elektorerna från de olika kommunerna dervid få komma tillsammans och rådplåga före valet.» I slutorden af sin motivering i denna punkt, yttrar statsministern: »Olägenheterna af de såsom *regel* uppställda medelbara valen hafva måhända i någon mån blifvit förminskade genom det stora antal elektorér, som blifvit i förslaget bestämdt». Det var således friherre de Geers mening, att de medelbara valen skulle vara *regel*.

Huru har det emellertid gått? Den ena valkretsen efter den andra har, på sätt riksdagsordningen medgifver, förändrat sitt valsätt, så att numera blott omkring $\frac{1}{4}$ -del af alla valkretsarne följa »*regeln*». *Regeln* har blifvit *undantag* och *undantaget* har blifvit *regel*, och detta allt under det man med fog klagat öfver de oegentligheter, som det omedelbara valsättet framkallat, och ingen kan väl förneka, att enskilda inflytelserika personer eller agitatorer ofta på ett otillbörligt sätt begagnat sig af den nu befintliga möjligheten att på valdagen trumma ihop massor af röstande, hvilka — utan att sjelfva ega politiskt intresse eller nödig insigt — afgifvit sin röst helt och hållet efter ledarens angifna önskan. Det är icke mot något särskildt politiskt parti, denna beskyllning rigtas, ty dervidlag ha nog alla varit »lika goda», men är det ej ett faktum att så skett? Och kan man kalla detta politisk myndighet? Och huru har det gått med friherre de Geers vackra förhoppning, att det omedelbara valet bättre än det medelbara kan skydda mot »otillbörlig inverkan»? Den omständighet, som friherre de Geer ansåg kraftigast tala för det omedelbara valsättet, har alltså i praktiken blifvit ett argument emot detsamma.

Ofvan är sagdt att förslaget icke gäller de städer, som välja en eller flera riksdagsmän. Jag vill nu uppgifva mina skäl dertill. Först det, att här är valkorporationen samlad på ett ställe, då deremot i valkretsar af flere städer och å landsbygden valkorporationen är spridd i kommuner, som ofta ligga flere mil från hvarandra. Att svårigheten att förebygga vid omedelbara val angifna missförhållanden är mycket större i dessa vidt skilda kommuner, än der valkorporationen är samlad på ett ställe, måste ligga i öppen dag.

För det andra är för dessa städer ej föreskrifvet mer än *ett* valsätt, låt vara omedelbart, som efter min mening är bättre än att hafva

tvenne valsätt att välja på, hvilket ju endast förorsakar oreda, hvarom härofvän är ordadt; och ändtligen tror jag, att de missförhållanden som förekommit i de större städerna haft sin orsak i en tillfällig politisk strömning, för hvilken icke kan lagstiftas.

Deremot i valkretsar af flere städer gäller enligt mitt förmenande alldeles samma skäl för en förändring till endast omedelbart valsätt som för landsbygden.

Att valtrassel icke uteblifvit vid de nu afslutade valen till Andra Kammaren för denna riksdagsperiod är allmänt bekant. Inom den valkrets jag tillhör har en hel kommun med öfver 60 röstberättigade helt och hållet blifvit beröfvad sin rösträtt genom försummelse att i rätt tid kungöra valet.

Att detta exempel icke står enstaka finner man af föregående val enligt valstatistiken, der det heter: »I förut afgifna berättelser om riksdagsmannavalen har statitiska centralbyrån ansett sig förpligtad att särskilt framhålla de icke alldeles sällsynta fall, då en kommuns eller kommundels samtliga valberättigade antingen genom myndigheternas förvällande eller i följd af egen likgiltighet eller af annan anledning *icke utöfvat sin valrätt*.

Antalet har utgjort:

1878 års val	99	kommuner och kommundelar med i allt	3,358	valberättigade
1881 » »	68	» » » » » »	2,774	»
1884 » »	33	» » » » » »	1,428	»
1887 » förra val	15	» » » » » »	211	»
1887 » senare val	24	» » » » » »	689	»

Dessa resultat af det omedelbara valsättet, der det egt rum å landsbygden och i valkretsar af flere städer, måste, om ej annat, för hvar och en tydliggöra nödvändigheten af en förändring. Att sådana och andra missförhållanden *någon gång* kunna uppstå äfven der medelbart val eger rum, vill jag ej bestrida, men att om det medelbara valsättet uteslutande blifver antaget och omhuldadt, så komma helt säkert origtigheterna att helt och hållet försvinna; — säkert är att oegentligheterna alltjemt skola framkalla nya förslag och att konstitutionsutskottet och Riksdagen komma att få ett ständigt återkommande arbete för att söka att om möjligt förebygga alla missförhållanden, till dess botemedlet en gång är funnet.

Men då ett återgående till endast medelbara val för landsbygden och i valkretsar af flere städer otvifvelaktigt skulle medföra ännu större trygghet, om i samband med valet af elektorerna äfven utsåges ett lika antal

suppleanter och resekostnad för valmännen till valstället bestämdes, får jag på de skäl, som finnas angifna uti herr P. Svenssons i Brännhult motion n:o 120 och konstitutionsutskottets betänkande n:o 14 under nästföregående riksdag, föreslå *dels* den förändrade lydelse af § 16 som i afseende å suppleantval för elektorer då blef af utskottet tillstyrkt, möjligtvis med någon obetydlig förändring till följd af meningsutbytet vid ärendets behandling i kamrarne den 7 och 12 maj, *dels* att godtgörelse för inställelse vid riksdagsmannaval måtte få tillgodonjutas af valmännen för Andra Kammaren till samma belopp och efter samma beräkning, som denna godtgörelse nu utgår till valmännen för Första Kammaren, *dels ock* slutligen att böter för uraktlåten inställelse utan anmaldt förfall måtte ådömas. I Kongl. Maj:ts förordning om landsting är föreskrifvet att dessa böter för Första Kammarens valmän skola tillfalla landstingskassan, hvaremot för Andra Kammarens valmän det torde vara lämpligt, om det bestämdes, att de skola tillfalla respektive kommunalkassor.

Jag kan ej finna något skäl, hvarföre valmännen till Andra Kammaren, *då de utgöras af elektorer*, skola behandlas på annat sätt än valmännen till Första Kammaren. Samma magtpåliggande uppgift att välja riksdagsman är för dem båda gemensam och att valmännen till Första Kammaren dessutom hafva andra frågor, som höra till landstingen att afgöra, kan ej inverka på denna sak. Deras förnämsta och viktigaste åliggande är dock att välja riksdagsman.

Att denna jämförelsevis obetydliga utgift för elektorerernas resekostnader till valstället anvisades *från allmänna medel*, finner jag så mycket angelägnare, som enligt valstatistiken saknaden af en sådan bestämmelse utgjort det hufvudsakliga hindret för elektorerernas inställelse vid valtillfället och varit den väsentliga orsaken till de missförhållanden, som uppstått vid de medelbara valen.

Det heter nemligen i allmänhet: »Då vid medelbara val de utsedda elektorererna allesamman måste infinna sig på ett och samma ställe för att utse riksdagsman, har detta ej sällan haft den verkan, att i afsides belägna kommuner, för hvilka elektorerernas resa till valet skulle förorsaka besvär och kostnader, antingen inga elektorer utsetts eller de utsedde ej infunnit sig vid valtillfället»; och särskildt för år 1887 heter det från Arbrodelen af Nianfors, från Arvidsjaur och Arjeplog: »ingen förklarade sig villig att företaga den flera mil långa och besvärliga resan till valstället».

På detta sätt omhuldad skulle denna elektorsinstitution komma att på ett utmärkt sätt arbeta och enligt mitt förmenande utan tvifvel väl uppfylla sitt ändamål till alla deras belåtenhet, som älska ordning och en lugn utveckling.

De förändringar i grundlagen, som dessa förslag skulle åstadkomma, äro ej betydliga. Den största förändringen komma suppleantvalen att föranleda, men derom säger konstitutionsutskottet vid förra riksdagen: »De förändringar af grundlagen, som ett godkännande af motionärens förslag i denna del skulle medföra, äro ej betydande». För öfrigt skulle mom. 3 § 16 riksdagsordningen helt och hållet utgå, äfvensom i § 18 riksdagsordningen orden »der det eger rum», och ett tillägg ske under mom. 2 § 16 riksdagsordningen i hufvudsaklig öfverensstämmelse med §§ 22 och 24 i förordningen angående landsting. Detta är, så vidt jag förstår, allt som behöfver ändras. Orden i lagtexten blifva icke flera än nu utan tvärt om.

På grund häraf får jag vördsamt föreslå:

att Riksdagen ville besluta sådana ändringar i nu gällande riksdagsordning,

att å landsbygden och i valkretsar af flere städer riksdagsmannavalen skola förrättas endast på *ett* sätt, medelst elektorér,

att vid val af elektorér val äfven företages till ett lika antal suppleanter,

att af dessa valmän de, som inställa sig vid valstället, må af allmänna medel tillgodonjuta godtgörelse med ersättning för resekostnaden till och från valstället, och

att den elektor, som utan anmäldt förfall icke inställer sig vid valtillfället, skall böta till kommunalkassan två kronor, men dubbelt, om han uraktlåter att kalla suppleant.

Anhålles vördsammast om remiss till konstitutionsutskottet, samt att utskottet för vidare grundlagsenlig behandling täcktes så väl föreslå ordalydelsen i lagtexten som ock bestämma i hvilka lagparagrafer ändringar och tillägg böra göras.

Stockholm den 22 januari 1891.

C. P. af Burén.